

Ricoldus de Monte Cricus, Doğu Seyahatnamesi Bir Dominikan Keşişin Anadolu ve Ortadoğu Yolculuğu, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, İstanbul: Kronik Kitap, 2018, 95 s.

Muhammet Emin ÜNAL
(*Namık Kemal Üniversitesi*)

13. yüzyılın son çeyreği, Anadolu ve Ortadoğu'da önce Haçlı Seferleri akabinde Moğol saldırıları neticesinde ortaya çıkan siyasi karışıklıkların durulmaya başlaması açısından önemli bir dönemdir. 1243 yılında Floransa'da doğan Ricoldus De Monte Cricus, muhtelif Avrupa üniversitelerinde ilahiyat tahsili aldıktan sonra 1267 yılında Dominikan Tarikatı'na girer. 1287'de Papa'nın emriyle öğretmenlikten alınarak misyonerlik çalışmaları için Kutsal Topraklara ve Ortadoğu'ya gönderilmek üzere görevlendirilir. Eser, müellifin bu seyahati esnasında tecrübelerini kağıda dökmesi ve seyahatten döndükten sonra (1291) 1300 yılında Latince olarak *Liber Peregrinations in Partibus Orientis* adıyla Papa IV. Nicolaus'a takdim etmesi neticesinde ortaya çıkar. Ancak eserin bu orijinal el yazması günümüze ulaşmamış olup Fransa Milli Kütüphanesi'nde Jean le Bel'e ait 1351 tarihli Fransızca tercümesi, Alman filolog Johann Christian Moritz Laurent'in 1864 yılında Wolfenbüttel kodeksini esas alarak neşrettiği nüshası ve Berlin Staatsbibliothek'te bizzat Ricoldus tarafından istinsah edilip tashih edilen ve derkenar eklenen bir yazma nüshası mevcuttur.

1288 senesinde Kutsal Topraklara Hac yolculuğuna çıkan Ricoldus'un ilk durağı Celile olur. Müellif akabinde Nâsıra, Akkâ, Kudüs, Beytüllahim ve Kutsal Kabir'i ziyaret ederek Hac yolculuğunu tamamlar. Dominikan keşişin burada takip ettiği yol Hz. İsa Peygamber'in mucizelerini gerçekleştirdiği yahut peygamberliği ile alakalı hadiselerin vuku bulunduğu bölgelerden oluşmaktadır. Müellif Hristiyanlık dinince kutsal addedilen bu bölgeleri gezerken yaşadığı duygu dolu anları da aktarmayı ihmal etmez. Bu noktadan hareketle onun samimi bir Hristiyan olduğu ilk anda okuyucunun zihninde tebarüz eder. Ricoldus, geçtiği bölgelerde var olan eserleri dini değere sahip olup olmamasına göre aktarmıştır. Gezdiği çoğu yerde dile getirdiği eserler ya da bölgeler Hz. İsa, Hz. Yusuf, Hz. Yakup, Hz. İlyas, Hz. Süleyman ve Hz. Davut gibi peygamberlere dair izler taşır. Onlara ait menkıbeleri özet şekilde aktarır. Geçtiği bölgelerde karşılaştığı Doğu Hristiyan tarikatlarını sapkınlıkla, doğuyu ise sapkınlıkların kaynağı olmakla itham etmesi (s. 41, 65-73, 74-82) mensubu bulunduğu Katolik mezhebinin ve Dominikan Tarikatı'nın öğretilerine ne kadar sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösterir.

Ricoldus, eserinde Moğolların kökenine, anayurtlarına, inanışlarına ve adetlerine dair muhtelif ilginç bilgiler verir (s. 43-61). Müellif, hadiselerden ahlaki ders çıkarma üslubunu benimsemesine rağmen çalışmasında göze çarpan en bariz özellik Moğolların Ortadoğu, Anadolu ve Avrupa'daki ilerleyişlerini günümüz tarihyazımına yakın denecek

derecede tarafsız ve bilimsel çerçevede ele almış olmasıdır (s. 51-61). Ayrıca İslam coğrafyasındaki Haçlı ve Moğol istilasının nihayete erip bölgede yeni aktörlerin sahneye çıktığı bir dönemi aktarması bakımından da kaleme almış olduğu seyahatname önemli bir yere sahiptir.

Ricoldus'un seyahatinin başlarında Müslümanlara karşı serrettiği düşünceleri (s. 63) Bağdat'a yerleştikten sonra birtakım değişiklikler gösterir. Müslümanların sahip oldukları hasletleri zikretmekten kendini alkoyamaz. Ancak mağrur duruşunu da kaybetmez. Anlatmasındaki maksadın Müslümanları övmek olmadığını bilakis Hıristiyanları utandırmak için yazdığını söylemekten de geri durmaz (s. 83). Bu hususu bölüm sonunda not olarak da ayrıca belirtir (s. 91). Seyahatname müellifi, "kötü ve fena" olan Müslümanların böylesine güzel hasletlere sahip olması karşısında şaşkınlığını gizleyemez. Bunun yanı sıra Tanrı'nın bu fena insanlara merhametli davranmasını garipseler. Aslında müellifin ifadelerindeki manayı kazıdığımız vakit, diğer bir ifadeyle mefhumun muhalifini düşündüğümüz vakit Tanrı'nın emirlerine uyan ve doğru yolda olan Hıristiyanların bahsettiği faziletlerden yoksun olduğu manası kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Ricoldus, Müslümanların faziletlerini aktardığı kısımda da tıpkı Moğollar hakkında ifadelerine yer verdiği bölümde olduğu gibi tarafsız tasvirlerde bulunur. Yapmış olduğu müşahedelerini menfi ya da müspet olsun şahsi fikirlerini katmadan aktarır (s. 82-93).

Ricoldus'un dönemin panoramasını bizlere aktarmasının önemi yadsınmaz. Ancak bundan daha önemlisi Müslümanları anlamak ve onlarla teolojik münakaşalara girebilmek, Müslümanların tezlerini çürütebilmek için Bağdat'ta kalarak Arapça öğrenmesi meselesidir. XI. yüzyılın son çeyreğinde İslam dünyası ile Haçlı seferleri üzerinden etkileşime geçen Avrupa'nın iki asır sonra din adamları üzerinden etkileşim kurmaya çalışmasını göstermesi bakımından Dominikan keşişin bu seyahatnamesi ayrı bir ehemmiyet taşır. Eser, XVIII. yüzyılda Avrupa'da başlayan oryantalizmin kökenlerine inebilmek açısından az da olsa bir fikir sunar.